

OORLOGSJAREN VAN 1942-1945 IN BROEK IN WATERLAND.

Op 15 mei 1942 werd mijn man met de andere Nederlandse beroepsofficieren weggevoerd in krijgsgevangenschap.

Daar ik toen alleen met ons 2½ jarig dochtertje in Zutphen achterbleef nodigde mijn schoonmoeder ons uit naar Broek te komen, waar we tot juli of augustus 1945 verbleven.

Ik beleefde er dus 3 oorlogsjaren. Gevechtshandelingen, of Duitse bezetting zijn Broek bespaard. Wel was er eens- in Sperr-tijd-een of andere schietpartij- ik neen op de toenmalige Jaagweg. Dokter Parree en Zuster Buising (de wijkzuster) zijn erheen geweest, maar ik weet er geen bijzonderheden van.

Bij mijn schoonmoeder woonden ook nog haar twee dochters, een nicht en de assistent-veerarts. We legden botje bij botje en de dochters gingen er op de fiets op uit en kochten een mud aardappelen en een andere keer een mud tarwe, toen de prijs ervan nog niet exorbitant hoog was.

Toen we steeds minder op onze bonnen kregen en tenslotte voor onze warme maaltijd op de Gaarkeuken aangewezen waren, werd voor de zondag een afgepaste hoeveelheid aardappelen in de schil gekookt.

Het graan maalden we in een groot soort koffiemolen- in de Eerste Wereldoorlog aangeschaft-, die op zolder stond. Er werd niets ^{van het gemalen} weggegooid. Van dat meel werd door een huisgenote een brood gemaakt (volkoren, avant la lettre).

Dat werd naar bakker van der Vegte gebracht, die het voor ons bakte.

Lies Haringhuisen werkte in het Slechthuis in Amsterdam, waarvan zij vaak op zaterdag een groot been, met stukken vlees eraan, voor ons meebracht. Daarvan werd met soepgroente uit eigen tuin een krachtige soep gemaakt.

In de hongerwinter was dat ook ~~niet~~ niet meer mogelijk. We kookten toen suikerbieten op ons noodkachelkje, dat gestookt werd met turf. Die haalde ik per roeiboort met Klaas Visser in de Veenderij, waar ik mijn eigarettebonnen voor inleverde.

Van de pulp van de gekookte suikerbieten maakten we koekjes, waarop we de stroop smeerden.

Aan melk hadden we geen gebrek: de boeren in de omtrek leverden die tegen normale prijzen. Meestal gingen de zussen naar de boerderij van Aag Roole-Veltrop in de Belmermeer, waar ze meteen naar Radio Oranje luisterden. (de radio's moesten al vrijwel in het begin van de bezetting worden ingeleverd.) Die berichten, samen met de inhoud van de illegale krantjes en de informatie, die onze buurman Buitenhuis (die als controleur van de tram in Amsterdam werkte.) ons dagelijks verstreekte, hielden ons vrij nauwkeurig op de hoogte van de werkelijke oorlogshandelingen. Van de melk karnen we zelf boter; dit was het werk van de nacht.

Er waren in Broek maar weinig N.S.B.ers; we merkten over het algemeen weinig van hen. Op één keer na. In Broek woonde Jo Spier met zijn gezin. Jo Spier was een bekende, joodse, tekenaar, o.a. van caricaturale tekeningen in de Telegraaf.

(er is in zijn geboorteplaats Zutphen een museum met zijn tekeningen.)

Vóór de oorlog was Spier lid of sympathisant van de N.S.B. (die toen nog niet antisemitisch was.) en bevriend met de leider Mussert.

Eén of andere Broeker N.S.B.-er bracht de W.A. op de hoogte van het feit, dat de familie Spier en ik joods waren. (we droegen geen ster.) Gelukkig gingen de W.A.ers eerst naar Spier, waar ze zo schrokken van een brief van Mussert, die hij hen toonde, dat ze niet eens meer naar mij kwamen.

Na de oorlog bleek pas, dat er een Broeker ondergrondse was, die onder leiding stond van de veldwachter Kanninga (de politiemacht van Broek.) en dat o.a. de 16jarige dochter van Schieveen koerierster was.

Deze ondergrondse waarschuwde op de een of ander manier in 1944, dat er huiszoeking plaats zou vinden. Bij de schrijver G.J.Kelk, die aan de andere kant van Buitenhuis in het voorhuis woonde (met de uitgevers Moussault in het achtergedeelte) was de collega-auteur Victor van Vriesland ondergedoken.

Die vluchtte het weiland achter onze huizen in en is daarna ergens anders heengegaan. (Dit hoorden we ook pas na de bevrijding.)

De huiszoekers waren twee al wat oudere leden van de Wehrmacht; zij waren niet erg fanatiek. Toen ze bij ons belden deed ik open. "Sind hier Juden?" Op mijn ontkenning vroegen ze, of ze binnen mochten komen.

Wu had mijn schoonsouder een la vol met foto's e.d. van het Koninklijk Huis. Mijn 3jarige dochter en die van Kelk waren aan het spelen. Mijn schoonsouder ging met haar rug tegen het kastje staan en zei tegen de kinderen, dat ze die heren een handje moesten geven. Mijn dochter gehoorzaamde meteen, maar Vera Lind Kelk hield haar handen stijf op haar rug. De heren waren zo vertederd, dat ze de huiszoeking vergaten. En, toen we op hun vraag, of er nog jonge mannen in huis waren, zeiden, dat de jonge veearts niet gemist kon worden, omdat anders de melkvoorziening spaak zou lopen, verdwenen zij.

Na de bevrijding hoorden we, dat de familie Pruim gedurende de oorlog een Joods gezin had geherbergd. Ik vermoed, dat zij via Neel Oostendorp, die een kruidenierswinkel dreef (tegenover de dames Folk) door de ondergrondse van eten werden voorzien.

Op 4 mei 1945 's avonds schreeuwde de jongste heer Moussault door de brievenbus, dat de Duitsers gecapituleerd hadden. We huisden in die tijd in de keuken, de enige plaats, waar ^{er}verwarming hadden. Van het laatste meel werden pannenkoeken gebakken. Er dook nog een pot (eigengemaakte)jam op en zo vierden we de bevrijding.

Op 5 mei was Zuster jarig. Er waren 2 partijen: vlag uit of niet. Bij ons gebeurde het (nog) niet.

Op 6 mei zouden de Canadezen Amsterdam binnentrekken. Mijn schoonzusters, de verloofde van de jongste en ik gingen er op de fiets heen. Op de Dam was het zó vol, dat we een plaats op het Rekin zochten, tot ons geluk, bleek achteraf van nen. Op één keer na. In Broek woonde Jo Spier met zijn gezin. Jo Spier was een bekende, joodse, tekenaar, o.a. van caricaturale tekeningen in de Telegraaf.

Want inplaats van de verwachte Canadezen openden Duitse officieren van uit de Grote Club opeens het vuur op de menigte op de Dam. Er vielen doden en gewonden. Wij vluchtten een bankgebouw in; en, toen dat enigszins ^{kon} ~~was~~, reden we vlug naar Broek terug.

Daar hoorden we, dat de burgemeester door de B.S. was gearresteerd. Gedurende de oorlog ontving hij vaak hoge Duitse officieren en ging met hen op jacht. Hij was binnen een paar dagen weer terug; een vooraanstaand lid van het Landelijk Verzet had nl. verklaard, dat hij voor hen had gewerkt en van die officieren soms belangrijke informatie had weten los te krijgen.

Op 10 mei reed een Canadese tank Broek binnen; de enige. Mijn dochter wou wel bij één van de twee bemanningsleden op schoot, waarvan bijgaande foto getuigt.

Tenslotte: om een misverstand uit de weg te ruimen. Du Schaap, die al tientallen jaren bij mijn schoonmoeder in dienst was en een deel van de familie vormde, kon al het vreselijke, wat in de oorlog plaats had gevonden, niet verwerken. Zij werd steeds somberder. Enige maanden na de bevrijding zag mijn oudste schoonzuster haar over de rand van de regenput duiken. Zij trok haar met alle macht terug. Du was toen nog in leven en is daarna naar Santpoort gebracht, waar ze al spoedig daarna is overleden.

Amersfoort, 18 april 1995

~~W. H. van Engelenburg - Rega~~
(H. E. van Engelenburg - Rega)